

ՄԻՔԱՅԵԼ ԿԱԼԲԱՆԴՅԱՆ

ԵՐԿԵՐ

ԵՐԵՎԱՆ

ԱՐՄԱՎ 2014

ՀՏԴ 891.981 - 8 Նալբանդյան

ԳՄԴ 84Հ

Ն 191

Հրատարակվել է պետական պատվերով

Կազմեց՝ Արքմենիկ Նիկողոսյանը

Նալբանդյան Միքայել

Ն 191 Երկեր: Բանաստեղծ., «Մեռելահարցուկ» վեպ / Մ. Նալբանդյան. - Եր.: Արմավ, 2014. - 160 էջ:

Ժողովածուում ընդգրկված են Միքայել Նալբանդյանի լավագույն բանաստեղծություններն և «Մեռելահարցուկ» վեպը: Բնագրերը հրատարակության են պատրաստվել ըստ գրողի երկերի ակադեմիական երկրորդ հրատարակության (1979-1997) տեքստերի, ուղղվել են միայն ակնհայտ վրիպակները:

ՀՏԴ 891.981 - 8 Նալբանդյան

ԳՄԴ 84Հ

ISBN 978-9939-863-02-3

© «Արմավ» հրատարակչություն, 2014

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՀԻՄԱՐԱՅ՝ ՈՒՍՄԱՆ ՎՐԱ ՈՒՆԵՑԱԾ ԿԱՐԾԻՔԸ

Ի՞նչ քո անձնդ, մանուկ մատաղ, կըչարչարես նաֆիլե,
Հոգիդ, կյանքդ ուսման համար՝ որ շատ հիմար, պոշ պան է.
Վարդապե՛տ մի կուզես ըլլալ, թե աստղաբաշխ փիլիսոփա,
Թե կուզես որ իմաստությամդ վրա աշխարհ զարմանա:
Ինչո՞ւ է պետք գրել կարդալ, որ մեկ փողի չի արժեր,
Գլխիդ հազար գիրք ժողովել՝ բանդ, գործդ ձգել անտեր:
Ի՞նչ հարկավոր միշտ ամեն օր նոր-նոր բաներ մտքեդ հանել,
Կամ առաջվան ընկերներուդ ախմախ, հիմար, պակաս կանչել:
Արի երթանք շուտով խանութ մեր զանազան հնարքով,
Ապրանք ծախենք թեկուզ մեր հորը, սակայն շատ մեծ օգուտով:
Ինձ վրա դու մեկ լավ նայե, որ չգիտեմ անույն գրել,
Ընդ հակառակն փողը ձիպումս՝ հազարավոր ձագ է հանել:
Դու է՛րբ տեսար խելոք գիտուն, որ հորերուս ատեթով
Ասոված պաշտեր, ժամը երթար, պասը պահեր հավատքով:
Արի բաց թող այդ ուսումը, դու որ այժմեն՝ չես հավան
Եկեղեցվո կանոնքներուն, վաղը կլլաս փրողեստան.
Ո՛չ պաս գիտնաս և ո՛չ ուտիք, ո՛չ հավատքով աղոթել.
Ո՛չ մեղքդ լալ ջերմ արցունքով, ո՛չ աստուծո տուն մտնել:
Ճեպըդ նայե, թե որ լիք է ոսկի արծաթ փողերով,
Փիլիսոփա գիտնականեն դու միշտ վեր ես՝ իմ խելքով՝
Ջերե փողով ամեն բանը կըլըմըննա աշխարհիս,
Բայց ուսումով, գիրք կարդալով չի կըշտանալ փորերնիս:
Ներկա դարուս ուսումնականք ինչ մեծ գիտեն, ինչ իշխան.
Ազատ ասոված մեզ ստեղծեց, կասեն, կեղլան ման կուզան,
Բայց որ երթանք մենք խանութը, բարև կուտանք ամենուն
Եթե աղա, իշխան անձինք՝ մեզիմեն պատիվ կառնուն,
Փող շատ ըլլա՝ ուտենք, հագնենք, գինին խմենք ու պառկենք.
Եվ աս կերպով մեր օրերնիս՝ ուրախությամբ անցընենք.
Մեր գիտցածը մեզի կօզնե, թե հավատքի զորությունը,
Եկեղեցի, ավետարան, ամուր պահենք մեր մտքումը:

ՎԱԶՈՂ ԶՐԻՆ

Իստակ ջուր վազուկ, արդյոք ի՞նչ կլիներ,
Որ քո ալիքներ տաներ իմ ցավեր,
Կամ ի՞նչ կլիներ, թե իմ վիշտ ու լաց
Ինչպես ծուխ օդում ցրվեին հանկարծ:

Կամ ինչո՞ւ համար ուրախությունը
Թռչում է շուտով, մընում է ցավը.
Թո՞ղ քո ալիքներ ցնդեն իմ վշտեր,
Լվանան սիրտս թո՞ղ քո մասնիկներ:

Սիրտս խոցված է զանազան կողմից,
Արյուն ու շարավ կթափի երակից.
Լվա՛, մաքուր ջուր, արբե՛ ինչպես հուր,
Թո՞ղ փայլի սիրտս, չընճա մի մուր:

Դու սրբբեցիր ինձ, երբ որ ես ծնա,
Ես քո մեջ իստակ ձեռքով թաղվեցա.
Դու լվացող ես հոգու ու մարմնի,
Լվա՛ իմ սիրտս, թո՞ղ քեզ պես փայլի:

Թող մաքուր լինիմ, ինչպես դու սուրբ ես,
Թող ողջ աշխարհին երևիմ քեզ պես:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ

Նմանություն

Քանի բանաստեղծն չունի մուսայից
Մի բան երգելու հատուկ հրքաման,
Նորա քնարը միշտ մունջ է մնում,
Ինքը՝ անհոգի, անգոր ու անձայն:

Բայց երբ երկնքից կըվհայլե հոգուն
Անադոտ լույսը պայծառ արևին,
Նա կմոռանա բոլոր աշխարհը,
Այլ չի պատկանիլ նա այս աշխարհին:

Գրիչը ձեռին թղթի դաշտումը
Կվազե արագ, ինչպես եղջերու,
Ո՛չ ոք չէ կարող նորա հակառակ
Իգուր փորձ փորձել կամքը կոտրելու:

Նա այն ժամանակ սուր ունի հատու,
Կըրակ է թափում այրող բերանից.
Մուսան նորանով խոսում է մեր հետ,
Սիրտ է զմայլում նորա երգերից:

Նա այն միջոցին ոչինչ այլ բան չէ,
Բայց եթե թարգման մուսայի խոսքին.
Նորա ասածը, որ նա լսում է,
Մեզի բաշխում է զինչ գոհար անգին:

Ոչինչ դատավոր, ոչինչ իրավունք
Ձեն այնքան սուրբ, ձիշղ, ջինջ, քան հայելի,

Որքան դատաստան բանաստեղծ հոգուն
Մի բան ասելում՝ թե չար, թե բարի:

Ողջ մին է նորան՝ եթե թագակիր,
Եթե սոսկական քաղաքացի լոկ.
Պատձառ՝ ուղիղը խոսելուց հետո
Պետք է սպասել դառնալու մերկ, բոկ:

ՎԵՅԵՐՈՐԴԸ՝ ՄԻ՝ ՇՆԱՐ

Եվրոպացոց առհասարակ քաղաքական մի ծես էր,
Որ այր մարդը հանդիպելիս՝ կնոջ ձեռը կպաչեր.
Չկար թեև խենեշության մի անպարկեշտ նշանակ,
Բայց վեցերորդ Պիոս պապը դուրս տվեց մի մեծ կոնդակ.

«Որ ոչ մի մարդ այնուհետև կին մարդու կամ աղջկա
Չրհանդգնի ձեռը պաչել ըստ հասարակ կանոնին.
Թե լոկ նայելն աղջկերանց և կամ կնիկների վերա
Սաստիկ մեղք է, արդեն ընդդեմ աստվածային օրենքին»:

Նա պատժում էր, նզովում էր հրապարակավ մարդերը,
Որ յուր խոսքը չէին պաշտում ու յուրյանց հին կանոնով
Վարվում էին միշտ համարձակ, ինչպես յուր քարտուղարը
Բռնըվեցավ այս հանցանքում ու դատվեցավ ժողովով:

Քարտուղարը խելոք մարդ էր, նա գիտեր որ Պիոսը
Թե կին գտնե, պիտի անշուշտ պաչե նորա ոտները,
Բարկացել էր նորա վերա, յուր ամոթի փոխանակ
Աշխատում էր ողջ քաղաքին պապը առնել խայտառակ:

Չգիտեմ ինչո՞ւ. բայց գիտեմ որ Գերմանիո թագուհին
Հյուր էր եկել պապի մոտը մի օր, երբ նա տանը չէր.
«Պարտեզումը նա ձեմում է», ծառաները ասացին.
Թագուհին էլ գնաց պարտեզ, որ գտնվում էր տան մոտին:

Իմ պապը երբ տեսավ նորան, տեսավ չքնաղ երեսը,
Եփ էր գալի երակներում... արյունը.

Թեպետ նա միշտ անսխալ է ու Քրիստոսի փոխանորդ,
Սակայն բռնեց ձեռքը տիկնոջ, քաշեց նորան իրեն մոտ:

Երբ առանձին ջերմ համբույրներ նորա ձեռին տալիս էր,
Քարտուղարը ծառի հետքից պարզ ամենը տեսնում էր.
Նա յուր մտքում ուրախացավ, ասաց՝ ա՛մ, ա՛մ, դու էլ ընկար.
Առավ ածուխ, գրեց պատին. «Վեցերորդը՝ մի՛ շնար»:

Պապը տեսավ, որ յուր գործը քարտուղարը իմացավ,
Այն կոնդակը, որ տվել էր, բոլորովին չքացրավ.
Քարտուղարը այն մասին գրեց, որ պապը վեցերորդ էր,
Մանավանդ այս համարները խորհրդական են թիվեր = թվեր:

1855 թ., Մոսկվա.

ՎԱՅՐ ԸՆԿՆՈՂ ԱՍՏՂԵՐ

«Հայրիկ,- ասաց դուստրը հորը,-
Կապույտ երկնքի վերա
Ո՞րքան աստղեր փայլում են վառ,
Ասես համար, թիվ չըկա.
Ասում են որ ամենայն մարդ
Աստղիկ ունի երկնքում.
Ճշմարիտ է, ասան, հայրիկ,
Իմը դրտեղ է փայլում»:
– Այո՛, դատրիկ, այդ աստղերը
Ունին հաշիվ ու համար,
Եվ մեզանից յուրաքանչյուր
Մի աստղ ունի յուր համար:
«Հայրիկ, տես, տես, աստղը թռավ,
Հետքից պայծառ գիծ թողեց.
Աստղիկն ընկավ երկնքիցը,
Մյուս անգամ այլ չերևեց»:
– Ո՛հ, իմ դատրիկ, հանգիստ կացիր,
Դա մեծատան մի աստղ էր,
Որ յուր օրում, յուր կյանքումը
Խիղճ ասածը չըզգիտեր.
Աղքատները նորա դռնից
Գիշեր ցերեկ հալածված.
Մի մարդ չըկար նորան ծանոթ,
Որ չըլիներ վշտացած:
«Հայրիկ, տես, տես, աստղ թռավ,
Հետքից պայծառ գիծ թողեց,
Աստղիկն ընկավ երկնքիցը,
Մյուս անգամ այլ չերևեց»:
– Ով իմ զավակ, մի՛ վրդովվիր,

Դա աղջկա մի աստղ էր,
Որ յուր հոր ու մորը խոսքը
Յուր կյանքումը հարգած չէր.
Նա փախել էր յուրյանց տնից...
Մուր էր քսել տան վերա...
Յուր ծնողքը լացուցել էր,
Ինչքը վատնել անխնա:
«Հայրիկ, դարձյալ թռավ մի աստղ,
Վայր ընկավ նա երկնքից.
Հայրիկ, ով՞ աստղն էր արդյոք,
Որ գրկվեցավ յուր տեղից»:
– Ո՛հ, դստրիկս, հանգիստ կացիր,
Կեղծավորի դա աստղ էր,
Որ յուր օրում ուղիղ մի խոսք
Մարդու երբեք ասած չէր.
Փարիսական յուր ձևերով
Աշխարհք խաբեց, զարմացուց,
Այդ պատճառով աստված նորս
Աստղի լույսը խավարցուց:
«Հայրիկ, տե՛ս, տե՛ս, մյուս աստղ թռավ
Եվ գիծ անգամ չըթողեց,
Աստղիկն ընկավ երկնքիցը,
Մյուս անգամ այլ չերևեց»:
– Ո՛հ, սիրական, խաղաղ մնա՛,
Բռնակալի դա աստղ էր,
Որ աշխարհը յուրյան գերի
Ծնած օրից կարծել էր,
Շատ հալածանք, շատ նեղություն
Պատճառեց նա յուր կյանքում.
Շատ տուն քանդեց, շատ մարդ գրկեց,
Գուրջ չունեցավ յուր սրտում:

«Ապա այն ինչ աստղ է, հայրիկ,
Որ այնպես պարզ վառվում է,
Նորա մաքուր պայծառ լույսը
Ջորս կողմը բակ բռնել է»:
– Ո՛հ, իմ դստրիկ, աղոթք արա,
Դա ծերունու մի աստղ է,
Որ յուր կյանքում ոչինչ մարդու
Ոչինչ վնաս տված չէ.
Այն լուսավոր բակն է նորա
Առաքինի գործքերը.
Աղոթք արա, որ երկարվին
Նորա կյանքի թելերը:
Շատ օր չանցավ, երկնքիցը
Մի այլ վառ աստղ պակասեց.
Ո՞վի աստղիկն էր որ ընկավ,
Բան հարցանող չերևեց:
Մինչ դեռ լուսինն արծաթափայլ
Լույս էր տալիս գիշերին,
Խորհրդավոր մինչ տիրել էր
Անվրդով խոր լռություն.
Մի սրտաթափ, մազերն արձակ
Վազեց աղջիկ սգավոր
Դեպի գեղի գերեզմանքը,
Ծունկ չոքեց մի շիրմի մոտ:
«Հայրիկ, աստղիկդ չէ փայլում,
Դու հավիտյան քնեցիր.
Ա՛ռ ինձ քո մոտ, քո ծոց, քո գիրկ,
Ինչն՝ անտեր թողեցիր:
Իմ աստղիկին ասս՛ նույնպես,
Որ չըփայլի, հերի՞ք է.
Այս աշխարհը ինձ առանց քեզ

Մութն ու խավար մի բանտ է»:
Մի մարդ չըկար, որ նկատեր,
Որ հետևյալ գիշերին
Պակասեցավ երկնքիցը
Մի պայծառ աստղ խնդագին:
Երրորդ օրը շատ սգավորք
Փորեցին մի գերեզման,
Ուր թաղվեցավ յուր հոր մոտին
Մարմինը խեղձ աղջկան:
«Հայրիկ, տես, տես, աստղը թռավ,
Հետքից պայծառ գիծ թողեց,
Աստղիկն ընկավ երկնքիցը,
Մյուս անգամ այլ չերևեց...»:

ԱՂՔԱՏ ԿԻՆ

Յուրտը փչեց. ձմեռ սաստիկ.
Ջյունը ծածկեց գետինը,
Ամենայն մարդ մտավ յուր տուն,
Պատասպարվիլ ցրտիցը:
Ժամի դռնում դողդողալով
Կանգնած է մի աղքատ կին.
Նորա հանդերձը պատառ-պատառ,
Ջունի շապիկ յուր հագին.
Անհամարձակ նա յուր ձեռքը
Պարզում է անց կացողին.
«Ողորմություն արե՛ք, պարոն,
Անտուն, անտեր աղքատին»:

Ձեզ, սիրելիք, ասե՛մ ով էր
Այս խղձալի աղքատը,
Այն ցրտումը, ոտաբոբիկ
Կանգնած, ժամի դռնումը,
Շատ ժամանակ դեռ չէ անցել,
Երբ նա փառքով ու պատվով
Ման էր գալիս փողոցներում
Յուր սեփական կառքերով.
Այժմ, վախով նա յուր ձեռքը
Պարզում է անց կացողին.
«Ողորմություն արե՛ք, պարոն,
Անտուն, անտեր աղքատին»:

Մինչ թատրոնում հայտնվում էր,
Մինչ խաղում էր հանդիսում,
Դիրդում էր թեատրոնը,

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՀԻՄԱՐԱՅ՝ ՈՒՍՄԱՆ ՎՐԱ ՈՒՆԵՑԱԾ ԿԱՐԾԻՔԸ	5
ՎԱԶՈՂ ԶՐԻՆ	6
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ	7
ՎԵՑԵՐՈՐԳԸ՝ ՄԻ՛ ՇՆԱՐ	9
ՎԱՅՐ ԸՆԿԵՈՂ ԱՍՏՂԵՐ	11
ԱՂՔԱՏ ԿԻՆ	15
ՀԱՅ ՄԱՐԳՈՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ	18
ՄԱՆԿՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՐ	21
ԱՊՈԼԼՈՒՆԻՆ	23
ԻՏԱԼԱՏԻ ԱՂԶԿԱ ԵՐԳԸ	25
ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ	28
ՕՇԱԿԱՆ	30
ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՎԲԻ ՏՈՆԻՆ	33
ՈՒՂԵՐԶ	35
ԿՆԴՈՒԿ ՊՈԶԱՏԻ ԵՎ ՆՈՐԱ ՍԱՆՉՈՅԻ ՄԿՐՏՈՒԹՅՈՒՆԸ	36
Ժ. Ժ. ՌՈՒՍՍՈՅԻ ՀԻՇԱՏԱԿԻՆ	37
ՄԱՄԻԿՈՆՅԱՆ ՄԵԾ ՎԱՀԱՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ	39
ՀԻՇԵՆՔ	41
ՄԵՌԵԼԱՀԱՐՅՈՒԿ (վեպ)	43

Միքայել Նալբանդյան ԵՐԿԵՐ

Микаел Налбандян ПРОИЗВЕДЕНИЯ

Կազմող՝ Արքմենիկ Նիկողոսյան
Ձևավորումը՝ Արմինե Քոչարյանի

Տպագրությունը՝ օֆսեթ
Չափսը՝ 60x84 1/16
Ծավալը՝ 10.0 տպ. մամուլ
Թուղթը՝ օֆսեթ 70 գ/մ² (1.8 ծավալային կշռով)
Տառատեսակը՝ Ghabuzian Gohar:
Տպաքանակը՝ 400
Տպագրատունը՝ «Անտարես»
Հասցե՝ ք. Երևան, Բագրատունյաց 2-րդ նրբ.

ԱՐՄԱՎ

հրատարակչություն

Ք. Երևան, 16 ք. 18 / 94
հեռ.՝ (+374) 10-34-73-35
էլ.փոստ՝ armav-hrat@mail.ru